

Egy tévedés

VISSZHANG - LXIV. évfolyam, 11. szám, 2020. március 13.

Az *Élet és Irodalom* legutóbbi (2020/10.) számában Marosán György *Miért nem működik?* című cikkének első két mondata több súlyos tárgyi tévedést tartalmaz, amelyek bármelyik római jogi tankönyv alapján észlelhetők, illetve helyreigazíthatók. A szerző ezt írja:

„Az emancipáció – a latin »ex manus capere« kifejezésből eredő – jelentése: »függetlenné válni a kéztől«. A régi rómaiaknál ez a gyermek felnőtté válására – az apa megkérdőjelezhetetlen hatalmának megszűntére – utalt.»

A latin emancipatio szó etimológiája nem a szerző által hibásan leírt „ex manus capere” (nyelvtanilag a kifejezés eleve csak az „ex manu capere” formában lenne elfogadható).

A szerző az ókori latin nyelvben tudtommal egyáltalán nem létezett kifejezést tévesen fordítja magyarra. Szó sincs itt a kéztől való függetlenné válásról.

Téved a szerző abban is, hogy a római gyermekek felnőtté válása az apai hatalom megszűntével járt volna együtt. Minden első éves joghallgató megtanulja, hogy a patria potestas a gyermek felnőtté válása miatt nem, hanem csak egyéb okokból szűnik meg. Szükségszerűen megszűnik a patria potestas akár az apa, akár a gyermek halála következtében, emellett megszűnhet akkor, ha az apa a fiúgyermeket háromszor (a leánygyermeket, illetve az unokát egyszer) eladja, örökbe adja, a leánygyermeket (általában szintén mancipációval) férjhez adja vagy a gyermeket felszabadítja. Ez utóbbit, a gyermek felszabadítását hívták a rómaiak emancipationak.

Az emancipationak a XII táblás törvényt követően kialakult fogalma a mancipatio ősi fogalmából származik. A mancipatio eredetileg egy rituális adásvétel volt, amelynél a vevő az eladó és tanúk jelenlétében a kezével megragadta (manu capere) a megvásárolni kívánt dolgot, és bizonyos egyéb rituális ténykedések után (kedvező esetben) megszerezte annak tulajdonjogát. A mancipációval a római apa a gyermekét is „eladhatta”, pontosabban inkább zálogba adhatta, különösen akkor, ha – proletariusként – más zálogba adható vagyontárgya nem volt.

A pontifexek által a XII táblás törvényt követő időkben kifejlesztett emancipatio a gyermek színleges eladását jelentette, amely azt a célt szolgálta, hogy a színlegesen (háromszor) eladott gyermek véglegesen kikerüljön az apa hatalma alól, tehát a patria potestas alól felszabadulván önjogúvá válhasson. Az emancipatio fogalma, illetve az ezen aktust jelölő szakkifejezés tehát az ex + mancipatio összetételből keletkezett.

(A szerző tanszékvezető egyetemi tanár, az MTA doktora, ELTE ÁJK Római Jogi és Összehasonlító Jogtörténeti Tanszék)

*

A cikkemre érkezett kiigazítás azt mutatta, hogy az általam használt forrást nem ellenőriztem kellően. Ez hiba volt. Ennek ellenére nem megtévesztő az emancipációt felszabadításként értelmezni. Ebből a szemszögből tévedésem nem érinti a cikk tartalmi mondanivalóját. A történetek tanulságát levonom, és a jövőben gondosabban járok el. Jobban fogok vigyázni, mert egy egyébként nagyon érzékeny témában az ilyen hiba félreviheti a vitát.

M. Gy.

